

Til
Det kongelige Kunnskapsdepartement

Høring – forslag til endring av allmennlærerutdanningens rammeplan og førskolelærerutdanningens rammeplan for faget Kristendoms-, religions- og livssynskunnskap

Med dette gir Det teologiske Menighetsfakultet (MF) sin høringsuttalelse om forslaget til endringer i de to rammeplanene etter dommen i Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD). Som bakgrunn og begrunnelse for forslagene viser departementet til endringene som i denne forbindelse er gjort i §§ 2-3a og 2-4 i opplæringsloven, og i læreplanen for faget i grunnskolen. Forslagene til endringer i rammeplanene skal være i tråd med de omtalte endringene.

Som departementet også gjør oppmerksom på, kan det bli ytterligere endringer etter Stortingets behandling av den kommende *stortingsmeldingen om lærerutdanning*. Dessuten vil vi peke på at rammeplanene i denne forbindelse heller ikke er gjennomgått i lys av *de nye formålsparagrafene* for skolen og barnehagen. Vi regner det som en selvfølge at rammeplanen for faget i den nye lærerutdanningen også tar hensyn til den reviderte formålsparagrafen. Ut fra disse forholdene vil vi nå ikke gi noen inngående vurdering av de to rammeplanene for faget. Vi nøyer oss med noen kommentarer til de viktigste endringsforslagene.

Rammeplanen for allmennlærerutdanningen

Nytt navn på faget

I kapittel 2.2 om oppbygning og organisering foreslås det nå bare en endring av fagnavnet fra Kristendoms-, religions- og livssynskunnskap (KRL) til Religion, livssyn og etikk (RLE). Forslaget gjelder både for allmennlærerutdanningen og førskolelærerutdanningen. MF finner det rimelig at studiefaget i begge rammeplanene får samme navn som faget i grunnskolen.

I kapittel 3.3, som inneholder rammeplanen for faget, foreslås det en rekke mindre endringer. Her kommenterer vi dem i tur og orden.

Fagets formål og egenart

Under denne overskriften finner vi de viktigste endringene i det første og det siste avsnittet.

I det *første* avsnittet foreslår en å starte på samme måte som den reviderte læreplanen for skolefaget:

Religioner og livssyn gjenspeiler menneskers dypeste spørsmål og har gjennom historien bidratt til å forme individ, fellesskap og samfunn.

Da kunne en med fordel også ha fått med det poenget som uttrykkes i fortsettelsen av sitatet:

Kunnskap om religioner og livssyn er vesentlig for enkeltmennesket, for å kunne tolke tilværelsen og forstå kulturer ...

På dette punktet er omtalen av formål og egenart *ensidig* både i gjeldende rammeplan og i den foreslåtte rammeplanen. En framhever bare nyttefunksjonen i forhold til å forstå kulturen, mens en avblender den primære funksjonen knyttet til å *tolke tilværelsen*. Det er uheldig i

forhold til verdi- og dannelsesdimensjonen ved faget. Rett nok er denne dimensjonen i sakk tatt med i omtalen av ulike målområder (jf. nedenfor). Men det taler nettopp for at verdidimensjonen også bør markeres i omtalen av formål og egenart, ikke bare nyttedimensjonen.

I det *siste avsnittet* under ”Fagets formål og egenart” er det satt inn et større tillegg, med formuleringer fra læreplanen for faget i grunnskolen og med referanse til menneskerettighetene, som krever at obligatorisk undervisning skal være ”objektiv, kritisk og pluralistisk” (jf. den reviderte § 2-4 i opplæringsloven). MF støtter forslaget om at det her bør være et tillegg. Men tillegget er ikke utformet på noen god måte. Problemet er følgende.

Opplæringsloven, § 2-4, fjerde ledd, sier at undervisningen i religion, livssyn og etikk skal presentere ulike verdensreligioner og livssyn ”på ein objektiv, kritisk og pluralistisk måte”. Her er det tale om folkerettslige krav som myndighetene er forpliktet av i all obligatorisk undervisning. Dermed har myndighetene også det overordnede ansvaret for å avklare hva disse kravene innebærer didaktisk. Det hjelper ikke bare å sitere kravene hvis de ikke samtidig operasjonaliseres didaktisk. Dette poenget er fanget opp i den reviderte læreplanen for skolefaget:

Opplæringsloven legger til grunn at undervisningen skal være objektiv, kritisk og pluralistisk. Det innebærer at den skal være saklig og upartisk og at de ulike verdensreligioner og livssyn skal presenteres med respekt. I undervisningen skal det ikke være forkynnelse eller religionsutøvelse. Likeverdige pedagogiske prinsipper skal legges til grunn. Det innebærer at alle religioner og livssyn skal behandles på en faglig og sakssvarende måte ut fra sitt særpreg og mangfold.

Når det tilsvarende forholdet mellom folkerettslige krav og didaktisk tolking skal formuleres i rammeplanen, blir forholdene uklare. Det som er formuleringer av folkerettslige krav, blandes sammen med det som skal være en didaktisk tolking av hva kravene innebærer. Dessuten får avsnittet unødvendige gjentakelser:

Opplæringsloven legger til grunn at undervisningen i grunnskolen skal være objektiv, kritisk og pluralistisk. Faget RLE i lærerutdanningen skal i samsvar med dette følge allmennvitenskapelige normer, være saklig og upartisk og presentere ulike verdensreligioner og livssyn på en objektiv, kritisk og pluralistisk måte og slik at hver religion og hvert livssyn blir framstilt med respekt. (...)

For å skape større klarhet (og unngå gjentakelser) foreslår MF at en fjerner uttrykkene ”objektiv, kritisk og pluralistisk” i den siste perioden og i stedet for eksempel uttrykker seg slik:

Opplæringsloven legger til grunn at undervisningen i grunnskolen *ut fra menneskerettighetene* skal være objektiv, kritisk og pluralistisk. Faget RLE i lærerutdanningen skal i samsvar med dette følge allmennvitenskapelige normer, være saklig og upartisk og presentere ulike (verdens)religioner og livssyn med respekt, *ut fra deres særpreg og mangfold*.

Det siste kursiverte tillegget er også i tråd med det tilsvarende avsnittet i skolens læreplan. Videre kan ”verdensreligioner” her med fordel erstattes av ”religioner”.

Målområder

I det første avsnittet under denne overskriften er det gjort mindre endringer og tillegg. Tillegget sier at faget også ”skal (...) bidra til studentenes personlige vekst og refleksjon over egen verdiforankring og praksis”. Dette er et viktig tillegg, ikke minst fordi det bidrar til å synliggjøre verdi- og dannelsesdimensjonen i studiefaget. Men i sammenhengen er det uklart hvordan ”praksis” her skal forstås. Er det tale om undervisningspraksis som studentene får i løpet av studiet, eller er det tale om den måten de selv lever på? Den tematiske vekslingen fra faglig utvikling til personlig vekst og refleksjon over egen verdiforankring taler for å tolke

”praksis” i retning av levemåte, livsform, etisk/moralsk praksis eller lignende. Dessuten mener MF det er et poeng av ”verdiforankring” ikke forstås for snevert. Her bør også refleksjon over eget livssyn eller egen livstolkning være inkludert, i tråd med sentrale målformuleringer i læreplanen for skolefaget. Derfor foreslår MF at tillegget presiseres og for eksempel formuleres slik:

Faget skal også bidra til studentenes personlige vekst og refleksjon over egen livstolkning, verdiforankring og levemåte.

Faglig og fagdidaktisk kunnskap

Her foreslår en å slå sammen målene som gjelder *Kristendom* og *Andre religioner og livssyn* og plassere dem under den nye headingen *Religioner og livssyn*. Det kan sies å være i tråd med det nye navnet på faget. De øvrige målene står fremdeles under headingen *Etikk og filosofi*.

De tre målene som i dag gjelder kristendommen, foreslår en å skrive sammen til to. Det er forståelig at en prøver å redusere antall målformuleringer. Men resultatet er ikke særlig vellykket. Målene som gjelder kristendommens historie, kristenlivet i vår tid (konfesjonskunnskap) og tros lære og etikk, slås sammen og formuleres slik at studenten skal

- ha kunnskap om kristendom i *historisk og aktuelt perspektiv: tros lære og etikk*, viktige skikkelser, kristne ritualer og høytider, religiøse symboler og lokal *praksis* knyttet til Den norske kirke og andre kristne trossamfunn [Departementet bruker kursiv for å markere forslag til endringer]

Ut fra ordlyden kan denne målformuleringen leses på svært forskjellige måter. Er det for eksempel meningen at uttrykket ”i historisk og aktuelt perspektiv” skal kvalifisere hvert av de følgende leddene? Eller er det meningen at noen av leddene skal studeres i historisk perspektiv, mens andre skal studeres i aktuelt perspektiv? Videre gir formuleringen ikke noe klart svar på hva studenten skal ha kunnskap om når det gjelder forholdet mellom Den norske kirke og andre kristne trossamfunn. Skal det begrenses til ”lokal praksis”, eller refererer det til flere av de foregående leddene? I tilfelle hvilke? Når det gjelder det siste spørsmålet, er også gjeldende rammeplan uklar. Forholdet mellom historiske og aktuelle perspektiver og mellom konfesjonelle og økumeniske tilnærminger til forskjellige tema bør uttrykkes betydelig klarere enn det er gjort i departementets forslag.

Videre foreslås det at alle kompetansemålene under ”Religioner og livssyn” plasseres på samme taksonomiske nivå (”... ha kunnskap om ...”). Ut fra dommen i EMD er dette et godt forslag når det gjelder forholdet mellom kristendom og andre religioner og livssyn. Men MF støtter *ikke* forslaget om å øke nivået fra *kjennskap* til *kunnskap* om utviklingen av det religiøse livet i verden i dag. Begrunnelsen er at det vil bidra til å svekke arbeidet med andre kompetansemål.

Under ”Etikk og filosofi” foreslår en å stryke det siste leddet i den første målformuleringen. Dette leddet sier at studentene også skal ha kunnskap om ”... den kristne etikken som basis for barnehagens og skolens verdiforankring”. Forslaget kan være begrunnet i at EMD har kritisert et tilsvarende punkt i den opprinnelige læreplanen for skolefaget. Men dommen gir ikke godt nok grunnlag for å stryke dette leddet i stedet for å omforme det, i lys av de nye formålsparagrafene. MF foreslår at leddet skrives om. Det aktuelle kompetansemålet kan da for eksempel formuleres slik at studenten skal

- ha kunnskap om grunnleggende etiske teorier, om etiske verdier i de viktigste religions- og livssynstradisjonene og om barnehagens og skolens verdigrunnlag

Å være lærer i RLE

Her foreslås det et nytt mål med fokus på de grunnleggende ferdighetene som er gjennomgående i læreplanene for Kunnskapsløftet. Dessuten omformes det målet som gjelder tilpasning av undervisningen til elevenes tros- og livssynsgrunnlag. MF har betenkeligheter i forhold til begge punktene.

Når studentene ut fra den *første* målformuleringen skal ha kunnskap om grunnskolefaget og regelverket for faget, så inkludere det selvfølgelig også de grunnleggende ferdighetene. Da skal det ikke være grunn til å framheve disse ferdighetene spesielt gjennom et eget mål. Det kan lett gå på bekostning av arbeidet med viktigere sider ved faget. Redskapsmessig nytte bør ikke vektlegges ensidig i forhold til verdi- og dannelsesdimensjonen.

Utformingen av målet som gjelder tilpasset opplæring, er heller ikke vellykket. Ut fra dagens rammeplan skal studentene kunne gi tilpasset opplæring ”*ut fra elevenes tros- og livssynsgrunnlag*”. Det nye forslaget sier at studentene skal kunne gi tilpasset opplæring ”*med respekt for elevenes tros- og livssynsgrunnlag*” (våre uthevninger). Siden kravet om tilpasset opplæring er overordnet alle fag, må selvfølgelig *alle lærere i alle fag* kunne gi tilpasset opplæring med respekt for elevenes tros- og livssynsgrunnlag. Den *spesifikke* kompetansen som kreves av lærere i RLE, er at de i form og innhold skal kunne tilpasse selve opplæringen til elevenes forutsetninger. Derfor foreslår MF at målet for eksempel formuleres slik at studentene skal

- kunne tilpasse opplæringen til elevenes tros- og livssynsgrunnlag

Samhandling og refleksjon

Her støtter MF forslaget til revisjon av målformuleringen som gjelder lærerens forhold til elevenes eksistensielle spørsmål. Forslaget gir et bedre uttrykk for lærerrollen i faget. Det sier at studentene skal kunne ”*veilede elevene i deres arbeid med eksistensielle spørsmål av etisk, religiøs og livssynsmessig art*”. Lærerens rolle blir mindre tydelig når gjeldende rammeplan sier at studentene skal kunne ”*hjelpe hver enkelt elev videre i eksistensielle spørsmål ...*”.

Rammeplan for førskolelærerutdanningen

Det er rimelig at en også endrer navnet på faget i førskolelærerutdanningen, slik det foreslås. På mange andre punkter kan vi også støtte endringsforslagene. I det følgende begrenser vi oss til noen få kommentarer.

Formål og egenart

Det første avsnittet under denne overskriften kan med fordel utformes på samme måte i de to rammeplanene. I tråd med det foreslår MF at en også her tar med en setning som markerer verdi- eller dannelsesdimensjonen ved religioner og livssyn, ved at den første setningen suppleres med følgende (fra gjeldende læreplan for grunnskolen):

Kunnskap om religioner og livssyn er vesentlig for enkeltmennesket, for å kunne tolke tilværelsen og for å forstå kulturer i ens eget samfunn og i samfunn verden over.

I det andre avsnittet foreslås et tillegg som formulerer bestemte krav til undervisningen:

Undervisningen skal følge allmennvitenskapelige normer, være saklig og upartisk og presentere ulike verdensreligioner og livssyn ut fra deres særpreget og mangfold. (...)

Dette tillegget er utformet på en bedre måte enn det tilsvarende tillegget i rammeplanen for lærerutdanningen. For så vidt gir dette tillegget støtte til synspunkter og forslag som vi har formulert ovenfor.

Den siste setningen under ”Formål og egenart” sier at faget også skal ”bidra til studentenes personlige vekst og refleksjon over egen verdiforankring og praksis”. Formuleringen er identisk med det tillegget som er foreslått i ingressen under ”Målområder” i rammeplanen for allmennlærerutdanningen. Det tilsier at det også her bør presiseres hva som menes med ”praksis”, jf. forslaget under ”Målområder” ovenfor.

Pedagogisk arbeid med barn

Det foreslås et nytt punkt om å kunne anvende bibelfortellinger og andre tradisjoner knyttet til kristne høytider og merkedager. Men dette er utformet på en måte som gir unødvendig overlapp i forhold til foregående punkt i planen. Det må enkelt kunne rettes opp.

Sammenfatning

Mange av forslagene til justeringer av rammeplanene virker rimelige og godt begrunnet. Vi har særlig kommentert formuleringer som vi mener bør forbedres. Våre endringsforslag framgår av det foregående.